

Ристо КИРЈАЗОВСКИ

ПРИЛОГ КОН ВИСТИНАТА ЗА ПОГУБУВАЊЕТО НА ЃОРГИС ЃАНУЛИС

II дел

(Резиме)

На 19 август 1948 година трагично го заврши животот Ѓоргис Ѓанулис - еден од основните организатори и раководители на отпорот против фашизмот и организатор и командант на ДАГ во Западна (Егејска) Македонија. Ѓанулис неосновано беше обвинет и осуден на смрт од воениот суд на ДАГ.

Во врска со погинувањето на Ѓоргис Ѓанулис во Грција се појавија многу полемички написи во историската литература и во периодичниот печат околу прашањето: кои се причините така да го заврши животот еден од најистакнатите фигури на НОД во Грција и Егејска Македонија, во што и дали воопшто тој згрешил, дали му било судено регуларно и како е погубен.

Располагајќи со оригиналното досие на покојниот Ѓанулис ние со овој наш прилог ги обелоденуваме суштинските причини за неговото ликвидирање, текот на судската фарса и начинот на неговото погинување.

Со тоа ја задоволуваме историската вистина и покажаниот интерес на борците на ЕЛАС и на ДАГ за случајот.

На 24 октомври 1947 година е одржан состанок на околските штабови на ДАГ за Централна и Западна Македонија. На состанокот членовите на ПБ на ЦК на КПГ Јоанидис и Стрингос ги анализираа решенијата на 3-от пленум на ЦК на КПГ одржан во септември 1947 година. На состанокот е соопштена наредбата на ГШ на ДАГ за реорганизација на ДАГ во регуларна армија, за формирање на бригади и сл. Врз основа на таа наредба единиците на ДАГ во Грамос-Воијо со кои до тогаш командуваше Ѓанулис, беа организирани во бригада под команда на споменатиот Аристотелис Хутурас-Аријанос и Танасис Карцунис. Ѓанулис, откако на 30 октомври 1947 година ги предаде единиците и командата на наведените лица, се јави во штабот на ДАГ за Централна и Западна Македонија. На 31 октомври истата година, Ѓанулис по наредба се јави кај командантот на ГШ на ДАГ Маркос. Тој на Ѓанулис му соопшти дека ќе работи во I-то биро на командата за Централна и Западна Македонија, не затоа што не одговори на

задачата, туку заради тоа што неговиот партиски карактер не е добар. Тоа, според Маркос, произлегувало од следното: на раководството не му се допадна биографската изјава на Ѓанулис, бидејќи ги сокри настаните од април 1943 година кога група офицери на ЕКА извршија контрареволуција, а тој покажа колебливост, малодушност, дури се поврза со офицерите; дека ја минимизира улогата на политичкиот комесар Тодорос Евтимиадис; дека не застапа достоин да ја оцени довербата на Партијата. Во продолжение, Маркос на Ѓанулис му го изрази личното разочарување, бидејќи поинаков го запозна, му даде доверба, а сега, со откривањето на неговиот карактер многу го разочара. На крајот Маркос му рече дека прашање Ѓанулис е создадено со посетата на Евтимиадис во ГШ и со неговата дискусија на состанокот со членовите на ПБ Јоанидис и Стрингос.¹

Во врска со овој разговор со Маркос, Ѓанулис во својот личен дневник има забележано: На стр. 47 „Се претставив кај Маркос. Ми е соопштено дека ќе работам во Штабот за Ц. (Централна) и З. (Западна) Македонија, не затоа што не одговорив, туку затоа што мојот партиски карактер не е добар: 1) Ја минизирав улогата на Тодорос; 2) Зашто во мојата биографска изјава го сокрив случајот во 1943 година; 3) Зашто како командант применив политика на пријателства, фамилијарности, сентименталности, запостувајќи го општиот интерес и, 4) Не ја оценив довербата на Партијата.“²

Ѓанулис во еден свој текст еве како го доживеа соопштението на Маркос: „... без да ги избегнувам своите слабости, чувствував големо разочарување бидејќи го гледав генералот да зборува насекиран и на начин што мојот карактер го сметаше целосно мизерен“ ... Во врска со главното обвинување дека ја изневери довербата на Партијата, сокривајќи го случајот од 1943 година, Ѓанулис во продолжение пишува: „... На генералот му реков дека навистина ќе бев глуп, дури и во размислување, да сокријам едно прашање општо познато, и на раководството уште повеќе познато. Убеден бев дека пишувајќи само за одлуката на Окол. комитет на КПГ за Костурско околу мојата постапка, всушност опфаќам едно општопознато прашање. На генералот му реков уште дека му благодарам на раководството за мерката што ја презеде, бидејќи гледам, односно сум убеден, дека многу ќе ми помогне да го поправам мојот карактер.“

Оправдувајќи ја во целост одлуката на раководството и мерките што ги презеде, чувствувам потреба да дадам некои објаснувања бидејќи гледам дека таа одлука извираше, односно произлегуваше во врска и координација со некои настани кои повеќе се потпираа на обвиненија за мои недостатоци за кои до 4 октомври 1947 година никој не ми укажа, или ми направи забелешка. Не можев и уште не можам да си објаснам како е можно да се донесува една одлука врз основа на некои обвиненија без да се побара од мене објаснување за настаните и за тие обвиненија и на тој начин да побарам поголема помош за овие мои слабости како би можел подобро да го поправам мојот карактер.

¹ АМ, Ф-29/3/12.

² Ристо Кирјазовски, Дневникот на Ѓоргис Ѓанулис, ГИНИ, XXIX, 1-2, Скопје 1985, стр. 239.

Оваа моја желба му ја соопштив на командантот Скотидас околу 15 ноември 1947 година, и го прашав дали можам да поднесам изјава. Тој ми одговори советувајќи ме да не побрзам, бидејќи раководството сигурно тоа ќе ми го побара.

Определувајќи се подетално да ги анализирам и согледам настаните и сам себе си, на 21 декември 1947 година одлучив на раководството да му ги изнесам подолните мои размислувања и да побарам помош за да го поправам мојот карактер и сите слабости што ќе ги согледам и што ќе ми бидат укажани:

1) Сметам дека е неопходно да дадам едно објаснување околу настаните што го теретат моето држање во почетокот на 1943 година. Раководството тоа прашање го смета толку сериозно и решавачко, и во врска со другите мои слабости и обвиненија, извлече заклучок дека пишувајќи во мојата биографија само за одлуката на ОК за Костурско, се обидов да го сокријам. Сакам да го убедам раководството дека се ограничив да ја наведам само одлуката на ОК со која бев казнет со партиски укор и проверка заради тоа што не задржав одлучен став спрема реакцијата во критичките моменти, бидејќи сметав дека пишувајќи така ја опфаќам суштината на прашањето за кое верувам дека му беше познато на раководството штом тоа го знаеја повисоки партиски кадри (Периклис-секретар на Ок. комитет; Скотидас, Т. Карџунис, Ташос Кондурелис-инструктор на Македонското биро на КПГ, Ставрос Гусидис и Никос Ѓоргалис-членови на партискиот комитет при IX дивизија на ЕЛАС и на Македонското биро).

Во мојата биографска изјава што ми беше побарана на 5 декември 1947 година подробно ја опишувам таа ситуација која во детали му е позната на командантот Скотидас. Сакам да го уверам раководството дека овој мој став го согледав, на Партијата и дадов објаснувања, го осудив и се заколнав пред Партијата дека со својата крв ќе ја измијам таа дамка. Се сметав себе си способен да ја исполнам таа клетва, бидејќи не бев предавник.

Во мојот партиски живот тој настан е решавачки бидејќи тогаш сфатив што значи Партија и бидејќи се заколнав пред нејзе дека ќе се борам со сите свои сили за да ја исправам таа грешка. Тој настан од никого не го сокрив. Напротив, секогаш го истакнував како пример и со потсетување на него црпев сила да се борам поверно, подисциплинирано во редовите на Партијата ...³

Погорните објаснувања на Ѓанулис беа залудни. Не заради тоа што неговите аргументи не држеа, туку заради тоа што раководниот врв на КПГ, применувајќи ја востановената пракса, случајот од 1943 година го искористи во исфабрикување на обвинението за ликвидирањето на Ѓанулис.

По суспендирањето, Ѓанулис беше поставен за одговорен на I-то штабно биро при штабот на ДАГ за Западна Македонија, а на 15 декември за раководител на подофицерската школа при истиот штаб.

Ѓанулис своето суспендирање го сметаше за неправилно, поради што доживуваше психолошка драма. На 21 декември 1947 година околу своето прашање зборуваше со генерал Маркос, а на 22 декември до раководството на КПГ го испрати погоре цитираното писмо.

³ АМ, Ф-29/3/12.

Во својот дневник тој ќе забележи: „ ... 25. 12. 47. Напад на Коница⁴. Многу се јадосувам слушајќи го топот. Прв пат во овој испит се јадосувам. Сакам таму да се борам, на првата линија. Седејќи овде без работа, навистина се срамам.“ „14. 12. 48. Вечерва отидов во штабот и зборував со Леонидас Стрингос. Направив самокритика. Побарав помош за надминување на своите слабости.“ „13. 4. 48. Нокта ме известија да се јавам во ГШ на ДАГ. Изгледа завршуваат маките“. „14. 4. 48. Се јавив, зборував со Захаријадис, Маркос и Барџотас. Им ги кажав слабостите и болката. Захаријадис ми рече дека во врска со оценката на мојот случај направени се преувеличувања и дека начинот на помошта не беше правилен. Прашање Ѓанулис не постои. Ме поставија командант на 102 бригада во составот на 670 единици“⁵.

На 19 април 1948 година Ѓанулис ја презеде командата на бригадата со која на 8 мај истата година продре во подрачјето на Гревена кое се наоѓаше под контрола на владините сили. На 17 мај 1948 година со бригадата презеде офанзивна акција во реонот Загорија во Епир. Генерал мајорот Ламброс Канакаридис во својата изјава наведува дека Ѓанулис успешно ги раководел наведените операции.

Со големата офанзива на владината армија против главните ефективи на ДАГ на Грамос, што започна на 14 јуни и траеше до 20 август 1948 година, бригадата на Ѓанулис бранеше многу значајни позиции на западен Грамос.

Владините сили, имајќи неспоредлива надмоќност во оружје и човечка сила, во почетокот на август успеаја да ја пробијат одбранбената линија на ДАГ што се протегаше меѓу месноста Гољо- Теснина. Под мотивацијата за стабилизација на создадената ситуација во тој дел на фронтот, командата на 670 единица го испратила Алекос Росиос-Ипсилантис за одговорен на операциите на секторот на 102 бригада. На Ѓанулис, всушност, му беше одземена командата на бригадата и тој беше испратен во баталјонот на Костас Палеологу кој беше во состав на 102 бригада со цел да се обезбеди подобро следење на тој сектор, бидејќи Ѓанулис, за разлика од Палеологу, добро го познаваше теренот⁶. Ѓанулис во врска со тоа во својата изјава од 19 август 1947 година, како обвинет пишува: „ ... Со наредба ЕПЕ 376/11-8-48 на 670 единица и наредбата на началникот на истата единица организационото и раководното прашање е расчистено. Командант останува друг. Палеологу, а јас му поаѓам со неодредена ингеренција бидејќи ниту наредбата на Единицата ја определуваше мојата надлежност, а и наредбата на началникот не го одредуваше моето својство на тој сектор, наведувајќи само дека ќе престојувам во баталјонот на К. Палеологу со задача да го следам и контролирам баталјонот, за што редовно да ја информирам командата на секторот⁷.

Од изјавата на Скотидас и од погорната изјава на Ѓанулис јасно се гледа дека Ѓанулис веќе не командува со 102 бригада и дека со

⁴ Силни единици на ДАГ го нападнаа владиниот гарнизон во гратчето Коница, Епирско. Беше предвидено Коница да постане седиште на Привремената демократска влада што тие денови била формирана. Операцијата не успеа со големи загуби за ДАГ.

⁵ Ристо Кирјазовски, цит. труд, 241, 247, 248.

⁶ АМ, Ф-29/3/13.

⁷ АМ, Ф-293/10.

единицата што ги бранеше височините Батра-Густа кои беа заземени од непријателот поради што беше обвинет Ѓанулис, непосредно командуваше Костас Палеологу.

На 15 август 1948 година владини сили со изненаден напад ги зазедоа височините Батра и Густа. За загубата на тие височини за виновен беше прогласен Ѓоргис Ѓанулис.

На брзина беше исфабрикувано обвинението и монтиран судски процес, односно судска фарса со која се сакаше да ѝ се даде формална законска основа на смртната пресуда која веќе предвремено ја имаше донесено командантот на 670 единица Георгиос Вонтисиос-Гушас.

Исфабрикувањето на обвинението и монтиранието на судската фарса му беше доверена на раководителот на судската служба при 670 единица, Димититрис Гастис.

Сомнителниот акт што го исфабрикува Гастис, пренесен во целост гласи:

„Обвинителен акт за потполковникот Ѓоргис Ѓанулис, командант на 102 бригада на ДАГ.

По усна наредба на командата на 670 единица, Судската служба на Единицата спроведе интензивна редовна истрага околу изненадувањето на 15 август 1948 година година и утврди одговорност на раководителот на секторот Батра на Грамос, потполковникот Ѓоргис Ѓанулис.

Наредбата за спроведување на истрагата Судската служба ја прими на 18 август 1948 година.

Тактична за ситуација на Единицата, условите што денес владеат во Грамос, по брзото прегрупирање на единиците и многу брзите преместувања, односно дислокации на седиштето на Командата на Единицата, недостиг на факти и отсуство на повеќе кадри и борци кои ќе можеа да го расветлат целиот случај но и на соодговорните за изненадувањето и потребата за многу итно судење на случајот поради отстапувањето на единиците итн., претставуваа основна пречка во целата иследна постапка и напор кој ќе елиминира секако сомневање и да изведува јасни и неспорни заклучоци околу целиот случај на изненадувањето на 15 август 1948 година, поради што беше воената загуба на основните височини на Грамос, потпори на одбранбениот систем на ДАГ, со огромен политички и воен одраз и непосредни политички последици.

Со цел барем донекаде да се даде една јасна слика за целата ситуација што владееше во единицата која беше изненадена од непријателот, и воопшто во 102 бригада, и посебно во нејзината команда, нужно е подробно да се испитат следните прашања:

1. а) Каква беше ситуацијата во 102 бригада пред воените операции на Грамос, б) во текот на операциите.

2. Каков беше односот на командата на бригадата (командант, политички комесар) во погорниот период и како се соочуваше со ситуацијата што се создаваше (воена и политичка).

3. Каква беше тактичката ситуација во бригадата до изненадувањето од 15 август и во текот на изненадувањето.

4. Утврдување на одговорност за командата на бригадата и за подолните кадри.

5. Конкретна одговорност на потполковникот Ѓоргис Ѓангулис за изненадувањето на единиците итн.

Од самите факти и расположивото време ќе се задржиме само на последното за да ги видиме одговорностите на потполковникот Ѓангулис што произлегоа од истрагата.

Од податоците на судските списи произлегува дека обвинетиот на 15 август 1948 година, денот кога беа изненадени нашите единици, и покрај категоричните наредби на 670 единица што ги имаше добиено, не ги презеде потребните мерки и не го контролираше нивното извршување на степен што го налагаа моментите, давајќи му така можност на непријателот незабележано да помине два баталјони во заднината на бригадата и да ја изненади, и како резултат на тоа да бидат загубени височините Батра-Густа итн., основни стратегиски точки на целиот одбранбен систем на ДАГ на Грамос.

Самиот обвинет, иако имаше на располагање резерва, истата не ја распореди соодветно и беше изненадена од непријателот.

Обвинетиот Ѓоргис Ѓангулис како командант на бригада не покажа потребна будност, не ги презеде потребните мерки на безбедност и се задоволи со издавање на формални наредби, и покрај категоричките постојани наредби и директиви на Единицата. Во текот на борбите што уследија ситуацијата не ја држеше во своите раце, не го пресече напредувањето на непријателот и неговата офанзива и покрај јасните и категоричните наредби на 670 единица за значењето на височините Батра-Густа итн., и воопшто на неговиот сектор.

Општиот заклучок на истрагата е дека обвинетиот потполковник Ѓоргис Ѓангулис не одговори на улогата на командант на бригада на ДАГ во последната битка на Грамос и како последица на тоа во својот сектор 102 бригада да има постојани неуспеси и порази.

Поради погорните причини истрагата го смета за одговорен потполковникот Ѓ. Ѓангулис за изненадувањето и за последиците од истото и предлага да биде изведен пред воен суд.

С. К. 670 единица, 18 август 1949 година⁸

Истрагата ја спроведе Т. Гастис⁹

Гастис наведува дека наводите во обвинителниот акт се потпираат на истрагата што ја спроведе за случајот на изненадувањето на 15 август 1948 година. Меѓутоа од судскиот предмет на Ѓангулис и од други факти произлегува дека такво нешто не е сторено. Ѓангулис е сослушан не од Гастис, туку од референтот на Судската служба на 670 единица Никос Захаријадис. Побарани и поднесени се изјави од Ѓангулис, од генералите Никос Теохаропулос-Скотидас, Ламброс Канакаридис, од мајорот Костас Палеологу и др.

Ѓангулис во својата изјава од осум страници, со дата 19 август 1948 година, аргументирано го побива обвинението што го товареше и докажува дека на денот на продорот на непријателот на секторот Батра-Густа во целост ја исполни својата задача, ги презеде нужните мерки и го контролира нивното исполнување итн. Меѓутоа, други

⁸ Од тоа што наместо 1948 во документот стои 1949, произлегува сомневање дека истиот е составен подоцна, односно по погубувањето на Ѓангулис.

⁹ АМ, Ф-23/3/7.

фактори (празнини во позициите, недостиг на резерви, надмоќност на непријателот) решавачки дејствуваат и го осуетија планот на ДАГ, смета Ѓанулис.¹⁰

Како што погоре наведовме Ѓанулис беше импровизирано сослушан на 19.08.1948 од референтот на Судската служба при 670 единица на ДАГ Н. Захаријадис. Во записникот (1 страница) од сослушувањето што го носи неговиот потпис како обвинет, откако му е соопштено обвинението и му се постави прашањето што има да каже, Ѓанулис одговара: „Се повикувам на мојата изјава од 19 август 1948 година и додавам само, односно ги предлагам за сведоци: Делјанис Василис-мајор, помошник на командантот на баталјонот; Стефанос Иконому-политички комесар на баталјонот; Димитрис Толис-политички комесар на чета, кој од командантот на баталјонот, Костас Палеоплогу, добил наредба таа ноќ (15.8.1948) да ги зајакне мерките за безбедност. Само неговото сведочење ќе расветли како се случи изненадувањето и ќе биде можно подобро да се утврдат одговорностите. Како сведоци да се повикаат кадри и борци на бригадата за да потврдат дали јас не ги извршив моите задачи како командант на бригада, дали ги презедов потребните мерки за безбедност и дали се задоволив само со издавање на формални наредби.“¹¹ Од погорното многу е јасно дека Ѓанулис не прифати никакво обвинување.

Предложените сведоци од Ѓанулис не беа сослушани и ниту повикани да сведочат. Истиот ден (19.8.1948.) е сослушан од истиот референт началникот на I-то оперативно одделение на 670 единица, Ѓоргис Цикардикис кој својот исказ го штимува и прилагоди на целите на авторите на судската фарса¹².

Од анализа на двата записници (од сослушувањето на Ѓанулис и Цикардикис) очигледно се гледа дека авторот на истите изврши груб фалсификат. Имено, името и презимето на Ѓоргис Фуркотис-Ѓанос во својство на секретар накнадно е внесено, што значи тој не присуствуваше во текот на сослушувањето, а записниците накнадно ги потпиша¹³.

Врз основа на исфабрикуваниот обвинителен акт и предлог на Судската служба, Командата на 670 единица на ДАГ ја издаде следната наредба:

ДАГ

Седиште на командата на 670 единица
бр. на судското дело 113

НАРЕДБА ЗА ИЗВЕДУВАЊЕ ПРЕД ВОЕН СУД

на обвинетиот Ѓоргис Ѓанулис, потполковник на ДАГ, командант на 102 бригада, кој се обвинува затоа што:

¹⁰ АМ, Ф-293/10.

¹¹ АМ, Ф-29/3/9.

¹² АМ, Ф-29/3/12.

¹³ Поради таквата улога и „заслуга“ на Фуркотис, тој ја доби довербата на Захаријадис. Наградата и благоклоноста не изостана. Фуркотис беше поставен за раковител на службата за безбедност во редовите на грчката и македонската емиграција во СССР кој ја претвори држава во држава со бројни самоволија, злоупотреби и сл. Фрапира моралната деградација на Фуркотис. И покрај тоа што непосредно учествуваше во аферата „Ѓанулис“, се обиде да се претстави како човек кој нема никаква врска со случајот на Ѓанулис.

1. На 15 август 1948 година, и покрај категоричната наредба на Единицата не ги презеде нужните мерки, и не го контролираше колку што беше потребно извршувањето на своите наредби, давајќи на тој начин на непријателот можност незабележително да помине два свои баталјони зад своите позиции и да ја изненади неговата единица, што имаше за резултат да се загубат височините Батра-Густа, основни стратегиски точки на одбранбените позиции на Единицата.

2. Резервата со која располагаше не ја искористи соодветно поради што единицата ги загуби погорните основни позиции на Единицата.

3. Како командант на бригадата пројави рамнодушност во извршувањето на своите задачи. Му недостасуваше потребната будност. И покрај категоричните наредби на Единицата не ги презеде потребните мерки за безбедност. Се задоволи со формално издавање на наредбите од коишто кулминацијата беше да паднат во рацете на непријателот основните височини со огромен политички одраз, а на непријателот му даде кураж во моментот кога ја преживуваше својата најголема воена криза.

4. Во борбите што уследија не ја контролираше ситуацијата. Не го сопре напредувањето на непријателот. И покрај категоричните директиви на Единицата за значењето на височините Батра-Густа, не се погрижи да го сопре офанзивниот напад на непријателот.

5. Не одговори на улогата на командант на бригада на ДАГ. Во последните борби на Грамос имаше постојани неуспеси и порази.

Се повикува

да се јави во воениот суд на 670 единица, на 19 август 1948 година, во 18 часот
(член 17, 21, 22 од Зак. 9/1948)

Седиште на Командата, 19.8.48

Се моли друг. Афродити Лјаку, пол. комесар на чета при командата на 670 единица за соопштување на копја од оваа наредба и да состави соодветен доказан документ

С.К. 19.8.48

Управата на судската служба¹⁴

Врз основа на погорната наредба на 19 август 1948 година Ѓорѓис Ѓанулис беше изведен пред воен суд, односно му беше соопштена веќе предварително донесената пресуда.

Според тврдењето на Јане Чочов, личен курир на командантот на 670 единица на ДАГ, Ѓеорѓис Вонтисиос-Ѓушас, кое може да се смета за најверодостојно, на 18 август 1948 година Ѓанулис во спровод беше доведен во седиштето на командата на споменатата единица каде од раководителот на Судската служба му беше соопштено дека против него е покрената кривична постапка и беше сместен во едно засолниште пред кое беше поставена стража.

¹⁴ АМ, Ф-29/37.

Трагичната судбина на Ѓанулис може да се види и од следниот случај што го соопштува курирот на Гушас, Јане Чочов: Наредниот ден (19.8.1948) утрото Ѓанулис за момент излезе од скривалиштето и почна да се шета длабоко размислен. Гушас кога го забележа на еден нечовечен однос му нареди на Чочов да го натера Ѓанулис да влезе во скривалиштето со зборовите: „речи му на тоа гадно куче да влезе внатре и да не излегува надвор“. Поради тоа што Чочов го познавал Ѓанулис не му било угодно да ја изврши наредбата на Гушас. Замоли еден партизан тоа да го стори.

Според тврдењето на Јане Чочов, на 19 август околу 11-12 часот, Ѓанулис беше спроведен во болницата на ГШ на ДАГ каде во 17 часот е изведена судската фарса.

Судењето траеше многу кратко. Исфабрикуваната пресуда од монтираниот судски процес гласи:

Решешние бр. 9

Воениот суд на 670 единица на ДАГ во состав:

Претседател: Гастис Такис, раководител на Судската служба на единицата;

Воени судии: Тисеас (Такис Сарие), пешадиски мајор (во 670 единица)

Димитриј Такис, раководител на II-то штабно биро.

Јавен обвинител: Стерјос, командир на персоналот на Единицата;

Секретар: Танос Фуркотис, офицер во командата на Единицата.

Се состана денес на 19 август 1948 година, ден петок, час 17 во просторот на болницата во Грамос на вонредна јавна седница врз основа на усна наредба на командата на 670 единица, за да му суди на присутниот обвинет Ѓоргис Ѓанулис, син на Коста, жител на с. Борбоцко, Костурско, дипломиран правник, 33 година стар, оженет, без деца и сега пешадиски потполковник, командант на 102 бригада на ДАГ

што се обвинува

(согласно приложеното обвиниот акт)

како одговорен за заземањето на непријателот на 15.8.1948 на стратегиски точки на Грамос и како последица на тоа да се распадне фронтот, со огромен политички и воен одраз итн.

Воениот суд откако по службена должност на обвинетиот му го определи за бранител друг. Димитриос Николопулос, ги сослуша присутните сведоци, ги прочита списите на обвинителниот акт, како и исказот на обвинетиот, речта на јавниот обвинител кој побара да се прогласи за виновен обвинетиот и да се осуди на смрт и на бранителот кој побара пониска казна, Воениот суд раководејќи се од интересите на демократското движење и на Законот констатира:

Дека обвинетиот потполковник Ѓоргис Ѓанулис, и покрај категоричките наредби на Единицата, на 15.8.1948 година не ги презеде поторесните мерки во секторот за кој одговараше, не настојаваше и не го контролираше извршувањето на наредбите на степенот што го налагаа моментите, давајќи му така можност на непријателот да помине незабележано два свои баталјони во заеднината на линијата на

фронто на ДАГ и да ги изненади единиците на 102 бригада со последица да бидат заземени од непријателот основни стратегиски височини на одбранбениот систем на Грамос како што се Батра-Густа со огромен политички и воен одраз.

Дека обвинетиот иако имаше на располагање резерва истата посодветно не ја употреби и како командант на бригада на ДАГ покажа индиферентност и немарност во извршувањето на своите задачи. Не пројави потребно залагање и будност, не ги презеде потребните мерки за безбедност и се задоволи со издавање на формални наредби.

Дека во борбите што уследија не ја држеше ситуацијата во свои раце, не пројави енергичност својствена на командант на бригада, не вложи напори што ги налагаа моментите да го запре напредувањето и да го скрши офанзивниот поход на непријателот и покрај категоричните директиви и наредби на командата на 670 единици за значењето на одбранбениот сектор Батра-Густа, и воопшто на неговиот сектор, и како последица на тоа да паднат без борба во рацете на непријателот.

Дека како командант на бригада на ДАГ не одговори на улогата во последните борби на Грамос и покажа командна неоспособност, поради што неговата бригада има повеќе дезертерства и на воениот сектор постојани сериозни неуспеси и порази (Каменик-Голјо-Батра итн.).

Дека резултат на погорните дејства, акции и пропусти на потполковникот Ѓорѓис Ѓанулис беше загубата на основните одбранбени пунктови на целата одбранбена линија на Грамос, и како непосреден резултат од тоа беше распаѓањето на целиот фронт и повлекувањето на единиците и нивната дислокација во други простори, оставајќи го непријателот, речиси без борба да завладее со Грамос.

Дека со погорните дејства, акции пропусти обвинетиот потполковник Ѓорѓис Ѓанулис ненадокнадиво ја оштети ДАГ и му помогна на непријателот окуражувајќи го во моментите кога ја преживуваше најтешката политичка и воена криза.

Дека за погорните дејства, акции и недостатоци на обвинетиот Воениот суд целосно не беше убеден дека постои свесен елемент и според тоа постоење на подла намера, за која многу сомневања се појавија во текот на процедурата. Меѓутоа, ценејќи од резултатите и последиците на таквите негови акции што се должи на неизвршување на категоричните наредби на неговата команда и занемарување на задача во текот на воените операции, од очигледна намерност и злосторничка несериозност неприфатлива во денешните моменти, без постоење на олеснителни околности.

Решава

Едногласно го прифаќа обвинението и го прогласува виновен обвинетиот Ѓанулис Ѓорѓи согласно обвинението (бр. 15, пар. 3а, со д, 7 од Зак. 9/48.

Земајќи ги предвид посебните воени услови што се создадоа на Грамос по вина на обвинетиот, едногласно му ја изречува казната смрт.

Решено и соопштено во истата јавна седница

Претседател
Т. Гастис

Секретар
Танос Фурќотис

За точноста Претседателот Т. Гастис, с.р.¹⁵

По кажувањето на Јане Чочов, кој се наоѓаше на местото на настанот, по судењето Ѓанулис беше стрелан во близина на Болницата на ДАГ. Потоа (истата ноќ на 19 спроти 20.8) целото раководство на ДАГ-КПГ премина во Албанија, а единиците на ДАГ откако го пробија обрачот, давајќи многу жртви, го напуштија Грамос и се префрлија на Вичо.

На 4 септември 1948 година ГШ на ДАГ во врска со случајот Ѓанулис го издаде следното соопштение:

Главниот штаб на ДАГ им го соопштува на борците и на офицерите на ДАГ следното:

На 20 август 1948 година од Воениот суд на 670 единица е осуден на смрт и стрелан бившиот потполковник на ДАГ Ѓоргис Ѓанулис. Ѓанулис е непосредно одговорен за изненадувањето и за загубата на Каменик, Голјо, Батра поради што бевме принудени да извршиме прегрупирање на нашите сили во Грамос.

Ѓанулис сноси голема воена одговорност за тие загуби и заради тоа беше осуден на смрт и стрелан. Ѓанулис пред воениот суд ја призна својата вина. ДАГ многу пати му помогна на Ѓанулис да ги поправи своите слабости. Меѓутоа, тој ги продолжи своите грешки и достигна до погорните дејанија што претставуваат вистинско предавство. Во ДАГ секој старешина и борец е одговорен за своите дејства и за нив одговара. Секое игнорирање или неизвршување на наредбата се казнува согласно со нашите закони. Тоа важи за сите од горе до долу.

ДАГ не може да толерира и нема да толерира игнорирање на задачата, неизвршување на наредба, изненадување, повлекување без наредба од секого.

По повод осудата и егзекуцијата на Ѓанулис ГШ ги повикува борците и кадрите на ДАГ да ја зајакнат дисциплината и будноста и веднаш и без дискусија да ги извршуваат наредбите.

С.К. на ГШ на ДАГ, 4.9.48
Генерал Маркос¹⁶

Збрката на монтерите на судската фарса и актери на злосторството се гледа и во овој документ. Додека во т.н. пресуда стои дека судењето е одржано на 19 август, во ова соопштение на ГШ стои дека на Ѓанулис му се судеше на 20 август 1948 година.

На 28 декември 1948 година ГШ на ДАГ до Привремената демократска влада достави писмен предлог на Ѓанулис да му се одземе воениот чин наведувајќи ги обвиненијата што стојат во пресудата.¹⁷

Со решението на 7-от пленум на ЦК на КПГ од февруари беше формирана партиска комисија со задача да ја утврди материјалната вистина за случајот „ЃАНУЛИС“ и да поднесе извештај.

Комисијата во состав: Алкис Вурдунас, Ватусијанос Д., Котузас Д., Царас Д., Рунис Илијас (Варбалјас) и Гуделас Танасис на 31

¹⁵ АМ, Ф-29/3/4.

¹⁶ АМ, Ф-29/3/23.

¹⁷ АМ, Ф-299/3/3.

октомври 1957 година поднесе опширен извештај (19 чукани страници). Во заклучокот на Комисијата стои:

Заклучокот што произлегува од испитувањето на случајот „Ѓанулис“ е следниот: Друг. Ѓанулис нокта кога се случи изненадувањето и порано се сообразуваше со директивите и наредбите на својата команда, ги презеде потребните мерки, изврши контрола на нивното извршување. По изненадувањето презема енергични мерки, испраќаше сили за да ја заземат височината Маври петра-Кукули, на командантот на баталјонот др. Палеологу му даде директива да тргне кон Маври Петра, воопшто, презеде сè за да го спречи напредувањето на непријателот и според тоа не сноси никаква одговорност.

Командата на 670 единица и посебно Гушас кој беше командант на најголемата формација на ДАГ е непосредниот виновен за положбата на фронтот на Западен Грамос, од каде непријателот успеа да продри сили, да го скрши фронтот и да го заземе Грамос. Следователно да се оправда нашиот пораз во Грамос што беше последица на авантуристичката перипетија што ја фрли партијата и народот Захаријадис и неговите поглавни соработници, меѓу нив и Гушас, се избира жртвата и е стрелан полковникот Ѓанулис.

Предлагам

Да се рехабилитира друг. Ѓанулис Ѓоргис кој на 19 август 1948 година по монтираното судење од страна на Гушас е осуден на смрт и стрелан.

Да се соопшти дека друг. Ѓанулис во својата многугодишна борба свесно и доследно ја извршил својата задача пред Партијата и народот. Тој е од првоборците во борбата за ослободување на земјата. Учествувааше во двете фази на оружана за борба. Разви богата дејност и одигра авангардна улога во развојот на партизанството во секторот Воијо-Грамос.

Да се стави вон сила решението на Советот на честа што му го одзема на Ѓанулис чинот пешадиски потполковник и да се стави во сила решението на Главниот штаб на ДАГ од 28.12.47 година што е објавено во службениот весник на владата што го именува Ѓанулис пешадиски потполковник.

Да биде исклучен од член на партијата др. Вонтисиос Ѓоргис (Гушас) како актер на едно злосторничко дело неспоиво со својство на член на партија.

Да се земе предвид дека во ова дело др. Гушас беше помогнат и од другарите Никос Канакаридис (Ламброс) политички комесар на 670 единица, Ѓорги Цикардонис-раководител на I-то биро и Таки Гастис, раководител на судската служба. Тие другари му помогнаа на Гушас во неговото злосторничко дело и станаа негови органети и затоа сносат одговорност.¹⁸

Пред да ги изнесеме нашите заклучоци за целиот случај „Ѓанулис“, ќе се обидеме накратко да дадеме неколку податоци како се заземени височините Батра и Густа од непријателот и каква е одговорноста на Ѓанулис.

¹⁸ АМ, Ф-293/2.

Ѓанулис, како што наведовме, од командантот на 102 бригада беше заменет и командата на истата бригада им беше доверена на Алаксандар Росиос-Ипсилантис и Никос Белојанис. Еве што вели наредбата на 670 единица од 11 август 1948 година: „За раководење и соочување со операциите на секторот од Месолаќја до границата. Ги реорганизираме спојувајќи ги штабовите и четите на командата на 102 и 103 бригада под команда на др. Ипсилантис и Белојанис како следува 1) штаб ... 2) др. Ѓанулис во секторот на баталјонот К. Палеологу да претстојува за следење и контрола на баталјонот и да ги информира командите на секторот...“ Ѓанулис од 12 август 1948 година кога ја доби наредбата постапува согласно на истата и на 13 август врши извидување на секторот до Батра. Попладне истиот ден по покана од Скотидас и Ипсилантис отиде во с. Пилкати, се сретна со нив и заклучија еден вод, еден митралез и минофрлач да се распоредат во 1161 височина и јужно од с. Пилкати, бидејќи, како што пишува во својата изјава од 19.8.48 година покојниот генерал Скотидас „сметаме дека непријателот нема да изврши непосредна акција кон секторот Густа-Батра. За моментот веруваме најверојатно непријателот наредниот ден да преземе акција кон височините 1191-1385 со едновремена акција кон Густа, во продолжение да нападне за заземање на Лјоко ...“. Истата ноќ Ѓанулис се вратил во седиштето на командата на баталјонот и се состана со Палеологу, го запозна со погорниот разговор што го водел и заклучија да издвојат два вода за резерва. Попладне на 14.8. Скотидас од Гушас доби усна наредба да пронајде односно издвои една двочета од силите на 102 и 103 бригада за замена Офицерската школа во Бухец. Скотидас телефонски зборуваше со Ѓанулис и му рече да подготви една чета, да ја концентрира во близина на седиштето на командата на баталјонот и да биде готова да тргне штом за тоа ќе добие наредба.¹⁹ Потоа Ѓанулис се состана со К. Палеологу и заклучија да ја земаат 3-та чета од десната страна на позициите што ги држеше баталјонот и му ја потенцира потребата водот на I-та на чета на чело со пол. комесар на четата. Толис да продолжи постојано да ја контролира долината Хјонјадон и посебно таа ноќ да ги зајакнат мерките за безбедност, бидејќи непријателот забележа симптоми за акција на тој сектор. К. Палеологу им напишал на пол. комесар Стефан Иконому и на својот помошник мајорот Далјанис Василис штом падне мрак да ја испратат 3-та чета во седиштето на бригадата, со силите што располагаат да го покријат секторот и водот на I-та чета постојано да ја контролира долината што се протега кон Батра. Иконому и Далјанис му одговорија на Палеологу дека 3-та чета штом се стемни ќе тргне и да не се грижи бидејќи се преземени сите мерки за безбедност.²⁰ Палеологу тргна кон Пилкакти. Иконому, Далјанис и Толис останаа и претстојуваа на секторот каде непријателот го изврши продорот, Ѓанулис таа ноќ задолжително требаше да се наоѓа до седиштето на командата на баталјонот, бидејќи отсутствуваа сите старешини.

Утрото на 15 август владина едидница продре во заднината на баталјонот, ги изненади единиците на ДАГ и ги зазема височините Густа, Батра итн. Како е извршено изненадувањето од сите податоци

¹⁹ АМ, Ф-29/3/13; 29/310.

²⁰ АМ, Ф-29/3/129; 29/310.

што ги има (редовна истрага, изјава на старешини и борци итн.) не може да се утврди. Ќе можеше да се расчисти прашањето на изнедаувањето и да се одредат одговорности, ако такви ги имаше, ако се испитаа одговорните старешини што се наоѓаа во тој сектор (Иконому, Далјанис, Толис), командирот на водот Христос Пасхос кој имаше задача да ја контролира долината Хјонјадон кон границата, командирот на четата автоматисти Јанопулос кој со својата чета се наоѓаше во Батра-Густа и се судри со владината единица и други борци и офицери. Но, зачудува фактот што таква изјава не се наоѓа во досието „Ѓанулис“.

Ѓанулис во своите две изјави за тоа прашање пишува: „...Како стана изненадувањето и му се даде можност на непријателот без пречка да излезе на Батра по мерките што беа преземени ќе се објасни само ако се прашат надлежните за тој сектор др. Далјанис Стефанос и пол. комесар на чета кој беше на чело на водот кој имаше наредба да ја чува долината...“²¹

Како Ѓанулис, така и другите сведоци (Палеологу Костас, П. Кутупас, Вакојанис) зборуваат за потребата да се испитаат погорните старешини на ДАГ кои се наоѓаат на секторот на продорот на изненадената единица. Меѓутоа, намерно на истрагата не и се дава таква ориентација. Не се испитани дури и членовите на командата на 102 бригада Испилантис и Велојанис што непосредно го раководеа и го следеа Ѓанулис и од своите положаи требаше да им биде позната ситуација што се создаде на секторот на изненадувањето. Не се испитува тоа прашање бидејќи ќе се докаже дека Ѓанулис благовремено ги презеде сите потребни мерки, во соработка со К. Палеологу, издаде наредби, го контролираше нивното извршување, му беше пренесено дека сите мерки се преземени итн. Погорното го потврдуваат изјавите на Костас Палеологу,²² Кутупас Омирос, Белевенис Петрос, Иконому Стефанос, Леонидас Нтрена, Бакојани Димитрис.²³

После изненадувањето, колку Палеологу Костас, толку и Ѓанулус го свртуваат своето внимание за заземање на височината Црн Камен. Нема потреба да навлеземе во повеќе поединости бидејќи речиси сите сведоци што беа испитани и изјавите што се наоѓаа во рацете на „воениот суд“ кога ја донесе смртната пресуда за Ѓанулис зборуваат за мерките што ги имаше преземено пред изненадувањето, за напорите што ги направи да го спречи напредувањето на непријателот итн. Но, поради многу надмоќните непријателски сили со современи средства тоа не може да го постигне.

Ѓанулис, во споменатите две свои изјави, пишува: „Утрото на 15 август 200 метри западно од местото каде спиев се слушнаа истрели и гласови. Веднаш истрчав кон местото каде требаше да се наоѓа четата која требаше да се соочи со ситуацијата. 300 м подолу од местото каде требаше да се наоѓа го сретнав командирот на четата Со-крати со околу 30 борци. Веднаш тргнавме кон височината Батра. Меѓутоа непријателот со сила од една двочета ги држеше двете височини и со нови зајакнувања се движеше по сртот кон Црн Камен.

²¹ АМ, Ф-29/3/10.

²² АМ, Ф-29/3/129.

²³ АМ, 29/3/55.

Правецот на нашето движење беше многу неповолен, бидејќи непријателот ги држеше двете главни височини. Се ранија двајца борци. Нашиот оган не можеше да го спречи напредувањето на непријателот. Заклучив дека само со фаќањето на височината „Црн Камен“ ќе можеме веднаш да го спречиме и одбиеме непријателот. Кон тој правец веднаш ги ориентирав сите борци што ги имав на располагање, заедно со нив и Сократис. Отидов до телефонот да зборувам со Палеологу и со бригадата. Линијата беше пресечена. Веднаш го испратив началникот да му рече на Палеологу да ја испрати целата сила што располага кон Црн Камен, каде се движи и четата на Сократис. Испратив наредба на Јанопулос, што се наоѓаше во Густа и се бореше, да се повлече во височината на Пилкати со цел да ја задржиме линијата Црн Камен-Св. Илија-1161... Кога пристигнав во клисурата на Св. Илија најдов 8 борци од четата на Сократис на чело со П. К. на водот друг. Ана. И таа сила ја упатив кон Црн Камен. Го сретнав Палеологу. Ми вели дека горе е испратен капетанот Бакојанис и ситуацијата ќе биде совладана. Уште пред да го завршиме разговорот видов дека непријателот се качува на Црн Камен без да фрли ниту еден рафал. Телефонски го запознав др. Ипсилантис за ситуацијата и му реков, да упати веднаш една помала единица кон височината 2522 за да ја пристигнеме ситуацијата. Ми рече дека испрати и што навистина и стана ...²⁴

Од анализа на постоечката документација што се наоѓа во досието на Ѓанулис и од други извори можеме да ги извлечеме следните заклучоци:

1) Ѓоргис Ѓенулис е жртва на една востановена пракса во раководниот врв на КПГ причините за поразите, неуспесите и сл. да не ги бара во своите грешки, туку да ги префрлува врз други. Во случајот својта вина за неуспехот на големата битка на Грамос со која беше запечатена судбината на ДАГ, му ја префрли на Ѓанулис.

2) За трагичната судбина на Ѓанулис одговорност сноси целиот раководен врв на КПГ-ДАГ и други старешини и кадри на КПГ.

3) Судски процес е одржан. Меѓутоа тој беше една обична фарса, една од повеќето што ги организира и монтира раководството на КПГ, слични на оние што ги има во меѓународното комунистичко движење. Со судењето на Ѓанулис се сакаше да му се даде законска потпора на една предодредена пресуда.

4) При судењето на Ѓанулис се нарушени сите правни и суштински законски прописи и норми. Воениот суд беше составен исклучиво од персоналот на 670 единица која ја издаде наредбата за изведување на Ѓанулис пред воениот суд и неговото ликвидирање, Судот не ги сослуша предложените сведоци од Ѓанулис и други офицери и борци кои учествуваа во борбата за која се теретеше Ѓанулис. Судот, исто така, не ги зеде предвид наводите на Ѓанулис наведени во неговата изјава и исказот пред иследникот од 19.8.48 год.

Фабрикацијата и монтажата на обвинението и судењето може да се констатира и од брзината на нивното изведување. На 18 август е изведена наредбата за покренување на кривична постапка, односно изведување на Ѓанулис пред воен суд. На 19.8. е извршена истрагата

²⁴ АМ, 29/3/10.

и во истиот ден е „одржано“ судењето и е извршена пресудата. На осудениот не му е овозможено да поднесе жалба и покрај тоа што Законот врз кој е осуден Ѓанулис предвидува право на жалба во рок од 30 дена. Судењето, иако беше прогласено за јавно, на него присуствуваа само судиите и обвинетиот.

5) Ако судот ги земаше во обзир наводите во изјавата на генерал Никос Теохасопулос (Скотидаѕ) мајорот Костас Палеологу, офицерите Нтранас, Кутупас, Бакојани и други (вкупно 13), исказот и изјавата на Ѓанулис, ќе траеше обвинетиот да го прогласи за невинен. Исклучок прават изјавите на пол. комесар на 670 единица генерал Ламброс Канакаридис и началникот на I-от одделение при истата единица Ѓоргис Цикардонис што не им служи на чест.

Ламброс Канакаридис, ветеран на комунистичкото движење, како политички комесар и претставник на Партијата во најголемата формација на ДАГ требаше упорно да го искористи ова негово својство и докрај да реагира, да го спречи, колку тоа беше можно, злосторничкиот план на Гушас, без да смета на последиците и да протестира. Меѓутоа Канакаридис не само што така не постапи, туку, раководејќи се од кариеристички побуди, писмено наведе работи за кои и самиот беше свесен дека не се точни. Настојуваше да го окарактеризира Ѓанулис како непријателски елемент. Поради тоа неговата одговорност е многу сериозна.

Некарактерна е изјавата на Цикардонис од 19 август 1948 година со која не само што наведува невински работи, туку се осмелува да отиде до таму што да го претстави, Ѓанулис за предавник, нешто што самиот суд не се осмели да го стори.

6) Ѓоргис Ѓанулис во истрагата, односно во изјавата, во исказот пред иследникот пред судот не призна никаква одговорност, односно ги поби обвиненијата со кои го теретеше обвинителниот акт. ГШ на ДАГ недолично ги мами борците и старешините на ДАГ кога во своето соопштение од 4 септември 1948 година вели: „Ѓ. Ѓанулис пред судот ја призна својата вина“. Ѓанулис, уште еднаш да истакнеме, не само што не призна никаква вина и одговорност туку напротив со непобитни аргументи, што се потврдени со изјави на одговорни лица, ја побива целата монтажа на обвинението.

Risto KIRYAZOVSKI

THE TRAGIC DEATH OF GEORGIS GANULIS

S u m m a r y

The most fierce and decisive battle between the Athens régime and the DAG was waged at Gramos in July and August 1948. Due to the fact that this battle made a decisive impact on the negative outcome of the struggle of DAG, the leaders of the CPG – DAG brought an unfounded accusation against Georgis Ganulis for the defeat of DAG at Gramos. Soon afterwards, he was tried at the court-martial that sentenced him to death.

After the shifts in the CPG in 1956, a party commission was formed that concluded that Ganulis had been innocent and rehabilitated him posthumously.